

Д.А.Волков

Інститут тваринництва УААН

У статті наведено стан галузі конярства в Україні, породи коней, їх значення та шляхи подальшого покращення та розвитку

Конярська галузь, як і інші галузі агропромислового комплексу України, знаходиться на цей час не в кращому стані. Але 10 вересня 2006 року відбулися в столиці України на Київському іподромі Всеукраїнські кінноспортивні змагання. Працівники іподрому добре підготувалися до цього свята, розробили святкову програму та вчасно і порядно забезпечили її виконання.

Дійсно, для гостей іподрому це було свято. Але ж для кіннотників, спортсменів, фахівців кінних заводів і племінних репродукторів та інших суб'єктів племінної справи це не тільки свято, а й перевірка своїх досягнень у порівнянні з кращими показниками, рекордами роботоздатності коней і, взагалі, визначення рівня галузі конярства в Україні, а також окремих порід із певними зарубіжними зразками. І для визначення рівня розвитку конярства можна використати святкову програму. З цієї точки зору нас цікавлять, перш за все, деякі дані про племінну базу конярства, про кількість коней, що приймали участь у змаганнях. Одразу зауважимо, що за даними Державного племінного реєстру (на 01.01.2004) в Україні налічуються 15 порід коней. Автори програми змагань повідомили глядачів змагань, що в Україні є 11 порід. Що за два роки зникли 4 породи?

Далі. Хто і на якому поголів'ї коней змагався? У програмі на весь святковий день передбачено шість заїздів і 4 скачки, які включають 77 голів коней рисистих порід та 32 голови чистокровної верхової. Майже всі рисаки народжені та вирощені у кінних заводах (Лозівський – 29 голів, Запорізький – 17, Дібрівський – 15, Лимарівський – 7, „Павловське” – 3 голови), а з 32 голів чистокровних коней народжені в кінних заводах – 14. Більшість чистокровних коней завезено із зарубіжжя. Крім зазначених порід, усі інші породи участі у змаганнях не приймали. Деякі приватні власники виступали на конях, куплених у кінних заводах.

Це наводить на висновок, що наші племінні ресурси занадто бідні. Не приймали участь у змаганнях і коні української верхової породи, про яку у програмі справедливо зазначено, що її „розводять в 11 кінних заводах, 41 племінному репродукторі у 19 областях України”. Чим можна пояснити відсутність на XIV Всеукраїнських кінно-спортивних змаганнях коней української верхової породи, яка призначена перш за все для використання у спорті? На це запитання важко дати належну відповідь. Але звернемося до інших даних про розвиток та сучасний стан галузі конярства та окремих порід.

В Україні завжди було велике різноманіття порід, напівкровних та висококровних типів коней. У господарствах розводили орловських рисаків, створювали локальні типи ваговозів, вирощували висококровних та чистокровних верхових коней. Ще у XIX сторіччі у Стрілецькому кінному заводі був створений стрілецький кінь, який у своєму походженні мав кров арабської, орловської, орлово-ростопчинської та чистокровної верхових порід. Стрілецький кінь мав велику схожість з арабом, але був крупніший, більш сильний та до того ж нарядний.

Про інтенсивність розвитку галузі конярства в Україні свідчать наступні дані. У 1914 році Україна мала 54 млн коней. Після першої світової війни їх кількість зменшилась до 3,8 млн, а у Велику вітчизняну війну Україна взагалі зазнала великих втрат. Було зруйновано промисловість і сільське господарство. Зазнали великої поразки усі галузі народного господарства, у тому числі і конярство. Після війни український народ до 1954 року, виконуючи постанови Уряду, домігся необхідного відновлення галузі конярства. З розвитком механізації сільського господарства, постачання нових автомобілів, тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин поголів'я коней за період з 1971 по 1986 роки зменшилось в 1,6 раза. В 1991 році поголів'я коней становило 738,4 тис голів. У період переходу народного господарства держави до ринкової економіки поголів'я коней стабілізувалось на рівні 650-700 тис голів.

Але ж це усе кількість масового поголів'я, а основне для нас, селекціонерів, це породи коней. Згадаємо, що на 1 січня 1990 року в Україні налічувалось породних коней усіх категорій господарств 400 720 голів. За породами вони розподілялись так (табл. 1).

1. Чисельність породних коней в Україні в усіх категоріях господарств

Породи	Кількість жеребців-плідників	Кількість кобил	Усього породних коней на 01.01.90 р.			
			голів	% до загальної кількості	кількість чистопородних, голів	% чистопородних до породних
Російський рисак	2869	69546	140168	34,98	23774	19,96
Орловський рисак	1885	46444	89852	22,42	11407	12,69
Українська верхова	1155	27891	54053	13,48	9947	18,40
Російський вагозов	924	19988	42234	10,54	5075	12,01
Радянський вагозов	358	10320	19803	4,94	3222	16,27
Гуцульська	186	9906	18610	4,64	1264	6,79
Торійська	303	7795	17006	4,24	569	3,34
Чистокровна верхова	268	4995	9650	2,41	4300	44,56
Донська	100	1679	3112	0,78	82	2,63
Будьонівська	63	708	1757	0,44	891	50,71
Латвійська	52	818	1644	0,41	87	5,29
Тракененська	70	509	1033	0,26	338	32,72
Інші породи	59	716	1798	10,45	740	41,15
Разом	8292	200615	400720	100,00	61697	15,39

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що Україна у 1990 році мала у найбільш розповсюджених породах значну питому вагу чистопородного поголів'я. В українській верховій породі воно становило 18,4 %; у російській рисистій – майже 17,0 %; орловській – 12,7 %, дві породи вагозовів разом становили 28,3 % чистопородного поголів'я.

Такі племінні ресурси дали змогу проводити селекційно-племінну роботу з основними породами на досить високому рівні, що відіграло велику роль у створенні та удосконаленні порід. Значення цього фактору особливо проявилось у селекційній роботі з українською верховою породою коней. Вона до початку 1999 року вийшла на перше місце за кількістю поголів'я серед основних порід. Її племінний фонд становив 21,8 % від загальної кількості племінних коней в Україні (дані Укрплемоб'єднання). Друге місце зайняла затверджена Міністерством . АПК у 1998 році, як нове селекційне досягнення, новоолександрівська ваговозна (21,4 %), потім російський рисак (17,1 %) і орловський рисак (15,3 %), гуцульська порода (0,85 %). Збереглись у незначній кількості коні арабської, володимирської, донської та інших порід. Придбані

господарствами різних форм власності коні ганOVERської, голштинської та ін. порід.

Установлено за останні 7 років у цілому в Україні кількість коней зменшилась у громадському секторі на 35 відсотків (із 726,6 тис голів у 1990 до 473,1 тис голів у 1997 р.), а у населення та приватних господарствах збільшилась у 10,4 раза (1990 р. - 26,4 тис гол., у 1997 р. - 280,4 тис голів).

Сучасне конярство в цілому характеризується низькими показниками відтворення, порушенням структури галузі, зменшенням генофонду окремих порід коней, зниженням їх якісних показників.

За даними Ю. Мельника та ін. (МТБ № 82, Харків, 2002 р.) на кінець 2001 року в усіх категоріях господарств України нараховувалось 701,2 тис голів, а на 1.01.05 (тобто на кінець 2004 року за іншими даними) – 539,1 тис голів. Таким чином, зменшення поголів'я коней за три роки становить 162,1 тис або 23,1 %, тобто в середньому за рік поголів'я коней зменшується на 54 тис голів.

Для порівняння: за 11 років (1990-2001) поголів'я коней зменшувалось у середньому на 4,7 тис гол. Прискорення втрат поголів'я коней збільшилось приблизно в 10 разів.

Це вже надзвичайно турбує працівників галузі конярства, тому що з різних джерел відомо, що в загальних збитках поголів'я коней відносно більшу частку становлять кращі племінні коні. Тому в останній період Мінагропромполітики України, Державний науково-виробничий концерн “Селекція”, разом із селекційними центрами по конярству, у тому числі з Інститутом тваринництва УААН, провели роботу щодо виявлення племінних породних ресурсів держави. Станом на 01.01.03 та 01.01.04 р.(табл. 2) враховані суб'єкти племінної справи в конярстві, частково проведена експертиза поголів'я коней в них (Держ. плем. Реєстр.- Т.П. - С. 215).

2. Поголів'я на 01.01.04 р. за всіма породами коней

Племпідприємства	Кількість	2003 р.			2004 р.		
		Усього, голів	у т. ч.		Усього, голів	у т. ч.	
			жеребців-плідників	конематок		жеребців-плідників	конематок
Кінні заводи	23	2370	71	840	2481	81	919
Племінні репродуктори	95	4159	238	1399	3467	213	1218
Разом по Україні	118	6529	309	2239	5948	294	2137

На 01.01.04 року у 23 кінних заводах та 95 племінних репродукторах налічувалось за усіма породам 2137 голів конематок та 294 жеребці-плідники, а загальне поголів'я коней усіх порід у 118 суб'єктах становило 5948 голів.

Як свідчать дані таблиці, поголів'я племінних коней усіх порід у суб'єктах племінної справи представлено (по врахованих 15 породах) обмеженою кількістю. На 01.01.03 року маємо всього 2239 маток, у тому числі в кінних заводах 840 голів, у племінних репродукторах 1399 голів, тобто в кінному заводі в середньому налічується 36,5 матки, а у племрепродукторі -14,7; жеребців по 2,5-3,0 голів. До того ж досить обмежені можливості селекції, як це видно з тієї ж таблиці, за один рік ресурси зменшились у цілому по Україні на 8,9 %, а по племінних репродукторах на 16,7 %.

Нажаль, згадані вище процеси спостерігаються і у кращій вітчизняній породі – українській верховій. Кількість жеребців-плідників у племрепродукторах скоротилась з 74 до 59 голів, тобто на 20,3 %.

Очевидно, що найголовнішою проблемою в конярстві є збереження і удосконалення коней верхових і запряжних порід, а головне - їх подальший

розвиток, виведення на рівень світових стандартів по знакових продуктивних та економічних показниках.

Для роботи з українською верховою породою, основне призначення якої використання у класичних видах кінного спорту, це означає повернення її за спортивними якостями на олімпійський рівень, на якому вона перебувала в період свого становлення, розвитку та визнання видатними фахівцями, майстрами кінного спорту світового рівня.

Стан інших порід коней – орловської, російської, новоолександрівської ваговозної, в порівнянні зі становищем української верхової – ще гірший.

Отже, з чого необхідно починати та які заходи потрібно приймати, щоб досягти головної мети, кардинального підвищення якості коней, якомога більше їх впровадити в масовий та класичний спорт, розвинути ринок коней та, взагалі, підняти їх конкурентоздатність.

Зауважимо, що дійсно за останні роки вже зроблена хороша справа, враховані суб'єкти, що розводять коней основних порід, у тому числі української верхової. Але врахована тільки кількість суб'єктів, а стосовно чисельності поголів'я коней та їх якості, то тут для фахівців, селекціонерів конярства нерозпочатий обсяг роботи, виконання якої залежить від багатьох умов, тому бажано спочатку визначити найбільш невідкладні завдання.

Перш за все, необхідно створити в Мінагропромполітики України єдиний керівний координаційний орган по конярству. “Департамент” чи “відділ”, який би спрямовував роботу всіх існуючих конярських структур на виконання загальної проблеми – удосконалення існуючих порід, створення в них реальних генеалогічних структур, отримання нових генотипів, прогресивних ліній, родин, породних поєднань.

Головні фахівці, відповідальні селекціонери, які безпосередньо проводять “селекційну політику” з породами, не повинні чекати поки до Києва надійдуть жеребці для атестування, бо усіх потрібних для селекційної роботи все рівно не буде. Працівники селекційних центрів, у тому числі при Інституті тваринництва УААН, де працюють уже декілька лабораторій, повинні мати всі уповноваження для проведення цієї роботи безпосередньо в суб'єктах племінної справи.

Інститут тваринництва УААН по окремих породах, у тому числі українській верховій та новоолександрівській, розробив програми селекційно-племінної роботи на період до 2010 року, але вони виконувались далеко не всіма кінними заводами та племінними репродукторами. Тепер ці програми потребують доробки.

Кількість суб'єктів племінної справи зросла. На кінець 2005 року (дані Мінагрополітики) по 11 породах атестовано 122 суб'єкти, у тому числі 47 – розводять коней української верхової, по 16 - орловської та російської рисистих, 13 – новоолександрівської ваговозної, 12 – чистокровної верхової, 6 - гуцульської порід. Але кількість та якість коней поки що невідомі.

Тому терміново, у стислі строки, необхідно провести бонітування коней, визначити їх племінну цінність. Це необхідно як для наведення порядку в обліку поголів'я, для розробки нових селекційних програм із визначенням ролі, напрямів і обсягів племінної роботи атестованих племінних заводів, репродукторів, а так для об'єднання селекційної роботи усіх структур із різною формою власності.

Держава надає грошову підтримку галузі, але принцип фінансування суб'єктів, певні критерії до кінця ще не визначені. Напевно фінансувати селекційну роботу суб'єктів необхідно в залежності від показників відтворювання

(кількість лоша́т на 100 маток) та якості і кількості вирощеного поголів'я, у першу чергу високоякісних жеребців-плідників.

Селекційні програми кінних заводів, племінних репродукторів та інших суб'єктів повинні включати, крім селекційних та технологічних розробок (методи тренування, випробування), заходи щодо збереження коней, організації їх ринку, регулювання зв'язків між усіма суб'єктами та приватними власниками.

ПЛЕМЕННЫЕ РЕСУРСЫ КОНЕВОДСТВА И ЗАДАЧИ СЕЛЕКЦИОНЕРОВ

Д.А.Волков, Институт животноводства УААН

Описывается состояние отрасли коневодства в Украине, породы лошадей, их значение и пути дальнейшего улучшения и развития.

The author describes a condition of branch of horse breeding of Ukraine, breeds of horses, their value and ways of the further improvement and development.

УДК 338.43.01:338.436:336.77:332.2

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В КАНАДІ (оглядова)

О.М. Германенко , М.В. Зось-Кіор , О.О.Капустін
Луганський національний аграрний університет

Аналіз проблем взаємин контрагентів у м'ясопродуктовому підкомплексі обумовив пропозицію моделі організації інтегрованої агропромислової структури з рівноправним партнерським положенням операторів ринку м'яса. Схема інтеграції передбачає, у першу чергу, взаємовигідне співробітництво владних структур і асоціації виробників м'ясної сировини. При цьому держава повинна брати безпосередню участь у програмах кредитування, надаючи свої гарантії на частину суми кредиту; частина ринкової вартості машин, устаткування і худоби, придбаних у кредит, може бути частиною застави за тим же кредитом; контролером цільового використання кредитів і гарантом їхнього повернення є асоціація виробників м'ясної сировини.

м'ясопродуктовий підкомплекс, інтегрована агропромислова структура, ринок м'яса, асоціація виробників, програми кредитування

У сучасних умовах формування пропозиції продуктів харчування в Україні набуває ринкових ознак, які висувають за аксіому пріоритети споживача. Це на державному й обласному рівнях визначає доцільність раціоналізації економічних зв'язків як стратегії розвитку економіки аграрного сектора. Розглянемо цей аспект на прикладі м'ясопродуктового підкомплексу України. Вибір даного підкомплексу обумовлений через його глибоку кризу та перспективність розвитку ринку м'яса у зв'язку з присутністю тенденцій росту реальних доходів населення.

Висока еластичність попиту на м'ясо і м'ясопродукти за доходами [2-3] свідчить про те, що населення України при збільшенні доходів готово збільшувати споживання цих продуктів, навіть зменшуючи споживання інших (попит на які менш еластичний). Це визначає пріоритетність державної та регіональної політики щодо насичення ринку м'ясом і м'ясопродуктами за більш доступними цінами, не тільки завдяки підвищенню ефективності їх виробництва, але і завдяки гармонізації взаємовідносин партнерів у м'ясопродуктовому підкомплексі [1-4].

Просування сільськогосподарських продуктів на шляху виробництво-зберігання-переробка-торгівля-споживання значно підвищує ціну реалізації